

tan ile Diyârcebelle arasında bulunan iki şehrin adıdır. İbnü'n-Nedîm'in "el-Basrî" kaydına dayanarak Abbâd'ın Basra Saymerası'ndan olduğunu söylemek mümkündür. Ancak onun Hûzistan Saymerası'ndan olduğu da ileri sürülmektedir (bk. *Elr.*; 70).

Abbâd, Hişâm b. Amr el-Fuvatî'nin talebesi oldu ve onun düşüncelerini benimseyerek Ebû'l-Hüzeyl'den beri devam eden diğer Basra Mu'tezilesi'nin ana temayüllerine karşı çıktı. Bu sebeple Ebû Ali el-Cübbâî ile oğlu Ebû Hâşim ve Kâdî Abdülcebbar gibi Mu'tezile âlimleri tarafından tenkitlere mâruz kaldı. Ebû Hâşim'in Abbâd b. Süleyman'ı tenkit etmek için müstakil bir eser yazdığı bilinmektedir. Abbâd'ın İbn Küllâb el-Basrî ile münazaralar yaptığı ve onu düşüncelerinden dolayı Hıristiyanlık'la suçladığı rivayet edilmektedir.

Abbâd'a göre duyular beş değil, yedidir. Elem ve lezzeti hissetmek de iki ayrı duyudur. Abbâd, kâdimin Allah'ın zâtının daima var olduğu anlamına geldiğini belirtmiş, Allah'tan önce bir varlığın bulunmadığı görüşünü reddederek böyle bir kıyaslanmanın dahi câiz olamayacağını ileri sürmüştür. Allah'ın birliği sayı mânasında anlaşılabilir, sadece zâtını övmek için O'na "bir" (vâhid) denilebilir. Ona göre Allah hay , âlim ve kâdirdir; fakat zâttan ayrı birer kavram (sifat) olan hayat, ilim ve kudret O'na nisbet edilemez. Diğer bütün ilâhî isimlerde de durum aynıdır. Allah var olacağını bildiği varlıkları yaratmaya muktedirdir. Fakat O'nun hakkında, "Var olmayacağını bildiği şeyleri yaratmaya muktedir" denmez. "Allah binefsîhi veya bizâtihi âlim, kâdir ve diridir" diyenleri reddeden Abbâd, nefis ve zât kelimelelerinin kullanılmasına kesinlikle karşı çıkmıştır. Abbâd, "Allah'ın yüzü, elleri, gözleri ve yanı (vech, yed, ayn, cenb) vardır" diyenleri de reddetmiş ve teşbihî andıran bu tür sıfatları ihtiva eden âyetlerin ancak Kur'an âyetleri olarak kıraat edilebileceğini, fakat bunların tefsir ve tev'il edilebilecek bir mânası bulunmadığını savunmuştur. Ona göre yaratıcı ve rızık verici (hâlik, râzık) gibi fiilî sıfatların kâdim veya hâdis olduğu hakkında da herhangi bir hüküm vermek doğru değildir. Abbâd imanı, küfrü, şerri ve insanların kötü dediği şeyleri Allah'ın yaratma gücünün bulunmadığını iddia etmiş, onun her fiilinin "câiz kategorisi"ne girdiğini, fiilinde salâha riayet etmemesinin ise câiz ol-

madığını ileri sürmüştür. Bununla birlikte Allah'ın ahirette vereceği bir sevaba karşılık (ıvaz*) olmaksızın kullarına elem vermesinin güzel bir fiil olarak nitelenebileceğini kabul eder. Ona göre nübüvvet, işledikleri amellerin sonucu olarak peygamberlere verilmiş bir mü-kâfattır. Hissî mücizeler peygamberliğin delili olamaz. Çünkü asânın yılana dönmesi, ayın ikiye bölünmesi birer arazdır. Arazlar ise bu konuda delil olmaz. Günah işleyen kimse tövbe etse de işlediği günahın cezasından kurtulamaz. (Abbâd'ın diğer görüşleri için bk. Eş'arî, *Mağâlât*, "Fihrist", s. 640-641.)

Abbâd b. Süleyman'ın yazdığı eserler, İbnü'n-Nedîm'in belirttiğine göre, *Kitâbü'l-inkâr en yaħluķa'n-nâs ef'âlehum*, *Kitâbü teşbîti delâleti'l-a'râz*, *Kitâbü işbâti'l-cüz' illezi lâ yetecezze* ve *el-Ebvâb*'dir. Ebû Hâşim'in, bu son eseri nakz ve reddettiği rivayet edilmektedir.

Abbâd b. Süleyman'ın fikirlerini benimseyenlere Abbâdiyye denildiği Eş'arî tarafından kaydedilmekte ise de daha sonraki eserler Abbâdiyye'den bahsetmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hayyât, *el-İntişâr* (nşr. M. Nyberg), Kahire 1925 → Beyrut 1957, s. 69; Eş'arî, *Mağâlât* (nşr. H. Ritter), Wiesbaden 1382/1963, s. 165-166, 180, 225-226, 246, 268, 467, 496, 640-641; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (nşr. Rızâ-Tecceddüd), Tahran 1391/1971, s. 215; Kâdî Abdülcebbar, *el-Muğnî*, IV (nşr. Muhammed Mustafa Hilmi v.dğr.), s. 421; VI/1 (nşr. Ahmed Fuâd el-Ehvânî v.dğr.), Kahire 1382/1962, s. 127, 179; a.mlf., *Şerhu'l-Uşûli'l-hamse* (nşr. Abdülkerim Osman), Kahire 1384/1965, s. 489, 625, 754; Bağdâdî, *el-Fark* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamid), Kahire, ts. (Mek-tebetü Dâri't-türâs), s. 161-162; İbn Hazm, *el-Faşl* (nşr. Muhammed İbrâhim Nasr-Abdurrahman Umeyre), Riyad 1402/1982, V, 63, 71; İsfârânî, *et-Tebşîr* (nşr. M. Zâhid el-Kevserî), Kahire 1359/1940, s. 46, 82; Pezdevî, *Uşûlü'd-dîn* (nşr. Hans Peter Linss), Kahire 1383/1963, s. 9; Şehrîstânî, *el-Milâl ve'n-nihâl* (nşr. M. Seyyid Kîlânî), Kahire 1381/1961, I, 73-74; Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (nşr. Mahmud Muhammed et-Tanâhî v.dğr.), Kahire 1383-96/1964-76, II, 299; İbnü'l-Mürtazâ, *Tabakâtü'l-Mu'tezile* (nşr. S. D. Wilzer), Wiesbaden 1961 → Beyrut 1380/1961, s. 77; İbn Hacer, *Li-sânü'l-Mizân*, Haydarâbâd 1329-31 → Beyrut 1390/1971, III, 229-230; W. Montgomery Watt, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. E. Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 273, 277, 300, 357; a.mlf., "Abbâd b. Sulaymân", *EJ²* (İng.), I, 4-5; A. S. Tritton, *İslâm Kelâmı* (trc. Mehmet Dağ), Ankara 1983, s. 116-119; W. Madelung, "Abbâd b. Salmân", *Elr.*, I, 70-71.

İMAM MUSTAFA ÖZ

ABBÂD b. ZİYÂD b. EBÛ SÜFYÂN

(عباد بن زياد بن أبي سفيان)
(ö. 100/718)

Emevî kumandanı.

Künyesi Ebû Harbdîr; ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Babası Ziyâd'ın Muâviye'ye karşı direnmesi üzerine, Basra valisi tarafından kardeşleri Ubeydullah ve Abdurrahman'la birlikte rehlin alındı. Ziyâd 53 (673) yılında ölünce Muâviye tarafından Sicistan valiliğine getirildi. Bu sırada bazı fetihlerde bulundu ve Kandehar'ı zaptetti. Yezîd halife olunca Sicistan valiliğinden azledildi. Yezîd'in ölümünü takip eden karışıklıklar sırasında kardeşi Ubeydullah ile birlikte Dimaşk'a gelen Abbâd, Mervân b. Hakem'in halife olması fikrini destekledi ve Mercirâhit Savaşı'na (684) birlik kumandanı olarak katıldı. Daha sonra Dümetülcendle çekilmek istedi, fakat Muhtâr'ın gönderdiği bir birlikle savaşmak zorunda kaldı. Bu savaşı kazanan Abbâd'ın Halife Abdülmelik devrinde başka bir olaya karışmadığı anlaşılmaktadır. Halife Velîd, kardeşi Süleyman'ı veliahtlıktan azlederek oğlu Abdülazîz'i veliaht tayin etmek isteyince, Abbâd'ın onu bu fikrinden vazgeçirmeye çalıştığı söylenir. Büyük bir ihtimalle 100 (718) yılında öldü.

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *Târîh* (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Necef 1386/1967, s. 206, 254; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (nşr. Servet Ukkâşel), Kahire 1960, s. 177; Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1863-66, s. 365, 397, 434; a.mlf., *Ensâbü'l-esrâf* (nşr. S. D. F. Goitein), Kudüs 1936, s. 136, 267; Taberî, *Târîh* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1879-1901, II, 179, 191-194, 196, 392, 1274; Ebû'l-Ferec el-İsfârânî, *el-Eğânî*, Kahire 1285/1868, XVII, 53; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 → Beyrut 1385-86/1965-66, III, 415, 522-525; K. V. Zetterstéen, "Abbâd", *IA*, I, 8; a.mlf., "Abbâd b. Ziyâd", *EJ²* (İng.), I, 5.

İMAM HAKKI DURSUN YILDIZ

ABBÂDÎ, Ebû Âsım

(أبو عاصم العبادي)

Ebû Âsım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Herevî el-Abbâdî
(ö. 458/1066)

Şâfiî fakihî.

Herat'ta 375 (985) yılında doğdu. Büyük dedesi Abbâd'a izâfetle Abbâdî diye tanınan Ebû Âsım Muhammed'in hayatı ve şahsiyeti hakkında en geniş